

Marià Costa Ramon, el primer odontòleg eivissenc, i l'odontologia del seu temps

1875-1975, cent anys de dentistes a les Pitiüses

per Marià Mayans i Mari

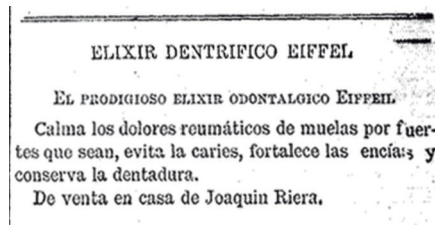
Marià Costa Ramon va ser el primer odontòleg eivissenc. En 1928 va obrir la primera clínica dental fixa i estable d'Eivissa, en la qual tenia un servei i uns aparells a l'altura de qualsevol capital del món.

Fins a la seua arribada les necessitats odontològiques de la població eivissenca les cobrien dentistes que venien de fora a fer estades curtes, però sense una clínica fixa i consistent, i professionals no especialitzats, com ara el *metge Pepet*, pare de Marià Costa, que també feia extraccions dentals.

L'exercici de la professió de dentista abans de 1900

L'exercici de l'odontologia era una feina molt poc valorada i sense cap reconeixement social fins a l'inici del segle XX, en què es va crear, en 1901, el títol d'odontòleg com a carrera universitària adscrita a la Facultat de Medicina.

En segles anteriors, tot i els intents per part de les autoritats de regular l'exercici de la professió dental, arribam al segle XIX amb un desgavell de gent que, amb tècniques rudimentàries i anestèsies molt poc o gens efectives, els únics tractaments dentals que podien dur a terme eren intentar alleujar el mal de queixal i fer-ne les extraccions corresponents. L'odontologia estava en aquella època en mans de barbers, cirurgians ambulants (tenguem en compte que la cirurgia no era en aquella època com ara, sinó que s'aprenia de manera gremial treballant amb un altre cirurgià sense cap estudi ni control, i les seues competències i coneixements eren molt escassos) i xerraires sense



A dalt, publicitat d'*El Ebusitano*, del 26 de desembre de 1889.

cap títol i amb ben pocs coneixements.

Com a exemple de la poca especialització dels cirurgians en aquella època pot servir-nos l'anunci d'un dentista, de qui no s'en diu ni el nom, al diari *El Isleño*, de Palma, del dia 20 d'abril de 1858: «*CALLOS. Ha llegado á esta ciudad un cirujano dentista y hábil pedicuro autorizado, quien además de practicar las operaciones relativas al arte del dentista, cura radicalmente los callos, ojos de gallo y uñas metidas entre las carnes [...] Pasará á domicilio*».

O aquest altre de la primeria del segle XX a una barberia d'Almeria: «*Se afeitado, se corta el pelo, se sacan muelas y se venden sanguijuelas*». (González Iglesias 1986: 25).

Evidentment que hi havia algun bon professional que, amb pràctica, experiència i bona predisposició per a millorar, arribà a tenir molt bona praxi i renom en l'exercici de la professió dental. Però eren pocs i econòmicament inabastables per a la gran majoria de la població, que havia de conformar-se amb els serveis més econòmics del barber o de l'arrencaqueixals ambulant.

Però això va començar a canviar a poc a poc amb la implantació del

títol de Cirurgià Dentista en 1875 i la creació d'un cos d'inspectors i subinspectors sancionadors en 1876, que va començar a posar ordre en la professió a tot Espanya. Tot i els esforços trobam encara una reial ordre de 1918 recordant que la professió de dentista només pot ser exercida pels que tinguin el títol d'Odontòleg o de Cirurgià Dentista, i així es comunica en una circular als governadors civils per tal que vetlin pel seu compliment.

I va ser precisament un grup d'aquests cirurgians dentistes que, després de moltes discussions i debats, aconseguiren que el govern d'Espanya creàs en 1901 el títol universitari d'Odontologia, que s'obtenia aprovant els dos primers cursos de Medicina i després les matèries corresponents a l'odontologia, i sense el qual ja no es podria exercir legalment de dentista.

Els estudis universitaris juntament amb els avenços tècnics i, sobretot, el descobriment d'un anestèsic realment efectiu al principi del segle XX, marquen l'inici de l'odontologia com la coneixem en l'actualitat.

1875-1925. Mig segle de Cirurgians Dentistes i Odontòlegs intermitents a Eivissa

La manca de dentistes a les illes d'Eivissa i Formentera a la darrereria del segle XIX i l'inici del XX, podem considerar-la com una mostra més del retard econòmic i social de les nostres illes respecte de la resta de les Balears.

En 1925, i quan a Eivissa no hi havia encara cap dentista en exercici fix a l'illa, a Menorca (que comp-

SAN TELMO 11, Y ACEQUIA 1.



ANTONIO ESPUCH
CIRUJANO DENTISTA

Se coloca desde un diente hasta dentaduras completas, tanto en oro, caoutchouc ó platino: los precios son convencionales.
La persona que quiera apreciar sus conocimientos, puede pasar por la
Plaza de S. Telmo n.º 12, piso segundo.
IBIZA

A dalt, publicitat d'Antoni Espuch al *Diario de Ibiza*, del 24 de maig de 1897.

tava aleshores amb un 30 % més de població que les Pitiüses) n'hi havia cinc. I en 1928, just quan a Eivissa inaugura la seua clínica dental Marià Costa Ramon, Mallorca i Menorca tenien un dentista per cada 10.000 habitants, i les Pitiüses tan sols un per a més de 31.000 persones.

Per suplir aquesta manca, i segurament també perquè els era rendible econòmicament, trobam ja al final del segle XIX diversos Cirurgians Dentistes amb títol oficial que venen a Eivissa a treballar. El primer de qui tenim notícia és el mallorquí Domènec Casasnovas.

Domènec Casasnovas i Sancho (Sóller 1853 – Palma 1918)

Domènec Casasnovas va ser el primer balear a obtenir el títol de Cirurgià Dentista, en 1877, a l'escola de Madrid, i també el primer a exercir a Eivissa amb aquest títol.

Les seues vengudes a la nostra illa eren anunciades profusament per la premsa illenca: «*En el correo del próximo domingo llegará á esta ciudad el profesor dentista D. Domingo Casasnovas. Dadas su inteligencia y las simpatías que ha sabido captarse en esta población por su bello carácter, no dudamos en reco-*

mendarlo eficazmente á nuestros lectores en particular y al público en general» (*La Isla*, 2 maig 1884: 2).

Domènec Casasnovas va ser després un personatge molt important en l'odontologia illenca, estatal i europea.

Josep i Antoni Espuch i Varó

Els germans Espuch estaven establerts a Alacant, d'on eren originaris, i d'allí venien temporades a Eivissa a treballar.

La primera notícia que trobam dels Espuch a Eivissa és en març de 1892, quan al setmanari *Ibiza* podem llegir que «*se halla accidentalmente en esta población el dentista avecindado en Alicante señor Espuch, quien, en prospecto repartido, ofreció sus trabajos al público, entre ellos la colocación de dentaduras por el nuevo sistema norte americano, y la construcción de las llamadas admosféricas.*

Tiene instalado su gabinete de consulta y operaciones en la calle de San Telmo, número 23.

Els trobam després treballant al carrer de sa Séquia: «*Acequia 35, 2º, frente a la fonda, esquina a la plazuela del muelle*»; i posteriorment en altres direccions.

Josep Espuch va morir en 1897 i

el seu germà Antoni va deixar de venir poc després, en 1898.

Antoni Espuch va ser també un personatge molt implicat en la vida política i social, i es va significar com a dirigent i regidor republicà de l'ajuntament d'Alacant, i també com a aficionat i empresari taurí, afició que va portar fins a Eivissa. Així ens conta el *Diario de Ibiza* del dia 24 d'agost de 1897 que: «*Anoche tra-jo el vapor correo, desde Alicante, un estoque y varias puyas, objetos propiedad de nuestro amigo el Dentista D. Antonio Espuch, y que deben usarse en esta ciudad el dia 5 del próximo Agosto.*»¹

Antoni Espuch va morir a Alacant el 18 de maig de 1906.

Joan Baptista Ticoulat i Castela (Ciutadella 1871 – Palma 1951)

Fill i germà de dentistes, el trobam ja treballant a la clínica familiar de Ciutadella en juny de 1894, però potser per voler viatjar, o molt probablement perquè a Menorca no hi havia feina per a tants dentistes, estableix una clínica a Eivissa en juny de 1895.

Comença a anunciar-se a la seua nova clínica, oberta a la plaça de la Constitució número 4, al *Diario de Ibiza* del dia 6 de juny de 1895 com

A baix, Domènec Casasnovas, el primer Cirurgià Dentista amb títol oficial a exercir a Eivissa. A la dreta, publicitat de Joan Baptista Ticoulat, al *Diario de Ibiza* del 6 de juny de 1895.




JUAN TICOULAT
CIRUJANO DENTISTA
ESPECIALISTA EN DENTADURAS

Especialista en la construcción y colocación de dientes y dentaduras artificiales, sin tener que extraer los dientes movelizos ni raigones; con dichos dientes artificiales se habla y come bien. Se practican todas las operaciones relativas á la cirugía dentaria, como también se admiten las composturas y se reforma toda clase de dentadura usada. Precios equitativos.

VISITA GRATIS
— 4, PLAZA CONSTITUCIÓN, 4 —
IBIZA

1. És un error. Observem que el diari és del 24 d'agost, per tant aquí hauria de dir *septiembre*, que és quan es va fer una corrida de toros i grans celebracions per commemorar l'aniversari de la restitució de la Comandància de Marina a Eivissa.

a «Cirujano dentista especialista en la construcción y colocación de dientes y dentaduras artificiales, sin tener que extraer los dientes move-dizos ni raigones; con dichos dientes artificiales se habla y come bien. Se practican todas las operaciones relativas á la cirugía dentaria, como también se admiten las com-posturas y se reforma toda clase de dentadura usada. Precios equitativos».

El mateix diari ens explica el dia 15 del mateix més que han visitat el gabinet del senyor Ticoulat y que «sin exageración, podemos afirmar que está a la altura de los mejores de su clase, á juzgar por el número y variedad de instrumentos, figurando entre ellos los más perfeccionados, con que cuenta el Sr. Ticoulat para ejercer su difícil profesión».

Tot i tenir la seua activitat professional principal a Mallorca, Joan Ticoulat va conèixer una eivissenca, Joana Boned Prats, filla de Zoil Boned Boned i Catalina Prats Sellaras, amb qui es va casar, i així va arrelar en certa manera a Eivissa, on va exercir intermitentment fins al 1928.

Va integrar-se prou bé a la nostra societat, assistí a actes socials, contribuí en múltiples recol·lectes benèfiques i va ser, en 1925, un dels fundadors del Club Nàutic d'Eivissa i membre de la seua primera junta directiva.

El seu fill Joan Ticoulat Boned, també dentista, s'establí a Palma i ja no va exercir mai a Eivissa.

Enrique Rollán

S'anunciava com «el acreditado dentista D. Enrique Rollan», i s'allotjava «en la casa de comida llamada "Can Rayu"».

En arribar a Eivissa anunciava: «a las personas propensas a padecer dolor de muelas avisamos que ha llegado á esta y que permanecerá unos quince días entre nosotros el acreditado dentista D. Enrique Rollán, cuya inteligencia en los padecimientos de la boca y cuya habilidad para la extracción de muelas son ya conocidas de este público».

Se hospeda en la casa de comida llama de "Can Rayu" y si se le avisa, pasará á domicilio» (*Diario de Ibiza*, 2 maig 1905: 2).

Trobam viatges seus a Eivissa entre 1904 i 1905, però mai fa esment de tenir el títol de Cirurgià Dentista ni el d'Odontòleg, i no l'hem trobat tampoc en cap anuari ni associació dental de l'època. Possiblement fos un intrús, és a dir, un dentista sense cap títol que l'acreditats per a exercir.

Germà Sebastià Torregrossa (València 1860 – 1929)

La primera notícia que tenim d'ell com a dentista és la seua presència a Teruel en 1895, on s'anuncia com a «especialista en la construcción de dentaduras artificiales de infalible resultado» (*El Eco de Teruel*, 02 febrer 1895).

La seua primera venguda a Eivissa és en 1909, quan ve amb el doctor Pérez Caps, metge especialista en malalties de la boca, i ens anuncien que «teniendo que permanecer en esta población unos días ofrecen sus servicios durante su permanencia. Curación de las muelas sin extraerlas por un procedimiento nuevo. Dentaduras y dientes sin paladar. Limpiezas de boca, coronas y puentes» (*Diario de Ibiza*, 11 novembre 1909).

Va venir diverses vegades fins al 1911, i s'allotjava a la fonda La Marina, on muntava el seu gabinet.

Va morir a València en gener de 1929.

Francesc Clar i Sánchez (Palma 1887 – 1931)

Ja era metge i odontòleg en 1913, als 26 anys d'edat, i trobam estades seues a Eivissa entre 1916 i 1921.

En maig de 1916 el trobam allotjat a la fonda La Marina, on tenia la consulta, i oferia «practicar sin dolor toda clase de operaciones dentarias por los procedimientos más modernos» (*Diario de Ibiza*, 23 maig 1916).

El viatge degué ser-li profitós, perquè en juliol del mateix any tornam a trobar-lo ja a Eivissa, amb la consulta ara al tercer pis del núm. 5 del carrer d'Antoni Palau. Ens

Ha llegado
D. Juan Ticoulat
DENTISTA

Especialista en las enfermedades de la boca
NUEVO SISTEMA DE
Dentaduras en oro
Extracciones sin dolor
Para poder atender a mis clientes
estará una temporada en Ibiza.
CALLE PALAU, 5—1.º

A dalt, publicitat de Joan Baptista Ticoulat, al *Diario de Ibiza* de l'11 de juny de 1915.

anuncia la seua arribada amb antelació a la premsa local:

«Francisco Clar. Odontólogo. Llegará a Ibiza el próximo jueves, día 13, y permanecerá en esta población durante lo que resta del corriente més. Ofrece sus servicios en la calle de Antonio Palau n. 5 piso tercero. Operaciones de toda clase sin dolor».

Continua venint fins a 1921, amb la clínica en direccions molt diverses, com ara al carrer de Josep Verdera 10, a can Pepe Hernández o a la fonda La Marina.

Va morir a Palma el 6 d'abril de 1931 als 44 anys d'edat.

Miquel Torres Juan

L'incloc aquí com a curiositat, ja que Miquel Torres Juan, tot i que ho pugui semblar pels seus llinatges, no era eivissenc ni va exercir mai com a dentista a la nostra illa, però sí que va ser elegit diputat per Eivissa pel Partit Liberal després que Bartomeu Rosselló i Tur fes efectiva la seua dimissió el dia 13 d'abril de 1918.

Es preguntava el diari *El Resumen* del dia 26 d'abril de 1918, en sonar el nom de Miquel Torres com a substitut de D. Bartomeu Rosselló: «¿Cómo lo tomarán nuestros paisanos? ¿Admitirán la imposición del forastero Sr. Torres para qué nos presente en la Diputación o la rechazarán? Allí veremos».

Però es veu que el enyor Torres es va saber guanyar la premsa d'Ei-



A dalt, Miquel Torres Juan (revista *Baleares*, número 51, del dia 20 de maig de 1918).

vissa, perquè el mateix *El Resumen* ens deia el dia 8 de maig següent que «*Con íntima satisfacción ha sido recibida en esta capital la noticia de haber elegido para ocupar la vacante de don Bartolomé de Roselló como diputado provincial por Ibiza, don Miguel Torres*».

Pocs dies després, i ja com a diputat, Miquel Torres va fer un viatge de dos dies a Eivissa per entrar en contacte amb l'illa. on s'allotjà a casa del cap dels liberals eivissencs Ignasi Riquer.

El senyor Miquel Torres Juan va morir sobtadament el dia 10 de desembre del mateix 1918.

Senyors Cortès Aguiló

Entre desembre de 1918 i fins a mitjan gener de 1919 s'anuncia l'arribada i inauguració d'una clínica dental a s'Alamera per part del dentista militar de Palma senyor Cortès.

«*ODONTÓLOGO. En la primera decena de enero llegará a esta isla y establecerá una Clínica Dental en el edificio de D. Juan Tur (Paseo Vara de Rey) con los más modernos aparatos movidos eléctricamente, el dentista militar de Palma Sr. Cortés. (Especialidad en la curación y en dentaduras de oro, plata y platino)*» (*El Resumen*, 20 desembre 1918).

No sabem si l'anunci es referia a Josep o a Francesc Cortès i Aguiló,

ja que ambdós prestaven els seus serveis a la guarnició militar de Palma. Potser no ho especificaven per venir indistintament un o altre.

Però el seu projecte, per causes que desconeixem, es va acabar truncant, i així ens ho fa saber la premsa de l'època: «*A última hora, por dificultades imprevistas, el Odontólogo Sr. Cortés se ha visto obligado a desistir, por ahora, de su anunciado proyecto de establecer una clínica en esta ciudad. Así se nos comunica para conocimiento del público*» (*Diario de Ibiza*, 22 gener 1919).

Marià Costa Ramon (Eivissa 1905 – 1966). El primer odontòleg fix a Eivissa

Marià Costa era el fill major de Josep Costa Roig (el *metge Pepet*) i Clotilde Ramon Estrán (una gaditana filla d'un mariner eivissenc que vengué a viure a Eivissa amb la família paterna en quedar orfe de pare i mare), i germà d'Antoni i de Josep Costa Ramon. Va néixer el dia 13 d'abril de 1905 a la Marina.

Marià Costa va començar a estudiar Medicina en 1921, i en 1925, i amb 20 anys encara no complits, ja era Odontòleg, matèria que havia estudiat compaginant amb els seus estudis de Medicina.

En 1925, Odontòleg, però encara estudiant de Medicina, assisteix al Xè Congrés Dental Espanyol que va celebrar-se en setembre de 1925 a Saragossa.

Marià Costa acaba també la carrera de Medicina i torna a Eivissa, ja amb les dues carreres fetes, en setembre de 1927, tal i com ens fa saber el sempre embafador diari *La Voz de Ibiza* en la seua edició del dia 8 de setembre: «*Regresó de Barcelona el ilustrado médico-odontólogo nuestro querido amigo don Mariano Costa Ramón*».

Tenim idò el jove Marià Costa, retornat a Eivissa, amb 22 anys acabats de complir, metge i dentista. Un bon partit per a les famílies benestants de l'illa que, amb les seues obres de teatre, funcions benèfiques, festes i una endogàmia de llinatges avui quasibé desaparegudes a les nostres illes, i que, malgrat

el fals mite que a Eivissa no hi havia classes socials, tenien una vida econòmica i cultural ben diferenciada de la de la resta d'eivissencs no tan afavorits econòmicament.

Veim com conta na Pepita Sorà Boned (cosina de la futura dona d'en Marià Costa), en una carta del 27 de gener de 1928 al seu home, el militar Rafael García Ledesma, destinat al Protectorat Espanyol del Marroc, la situació familiar a Eivissa:

«*Inolvidable y muy queridísimo maridito mío, Rafael de mi alma [...]*

Ya por fin cuajó lo de las relaciones de Conchita con Costa, y la acompaña en el paseo, pues los papás lo ven con muy buenos ojos y gran satisfacción. Se ve que quieren casarla jovencita pues, como sabes, ella no tiene más que trece años, y él, creo que tiene 22, que a esta edad y con la carrera terminada, no creo que quiera hacer el tonto muchos años. En cambio, de la otra prima, te diré que lo del novio ha quedado en la nada, pues ni siquiera Ignacio ha recibido contestación a la carta en la que pedía informes: tía Juana no quería que, sin conocerlo, ella escribiera, y todo ha terminado, lo que demuestra que él no tenía ganas más que de pasar el rato ya que no ha insistido en sus pretensiones. Estas son las noticias de por aquí.»

I sí que va quallar la relació. Marià Costa Ramon i Conxita Riquer Bonet (que era cosina de la dona de García Ledesma, Pepita Sorà Boned, i neboda de Joana Boned, la dona d'en Ticoulat), es varen casar el dissabte 2 de juny de 1934 a Sant Rafel, i sabem per les notícies de societat de la premsa de l'època que organitzaren un gran

Publicitat de la inauguració de la nova clínica de Marià Costa (*La Voz de Ibiza*, agost 1928).

MARIANO COSTA
MÉDICO ODONTÓLOGO
Ha trasladado su clínica al primer piso de La Mutual Paseo de Vara de Rey junto al Teatro Serra.

banquet preparat a la cuina de l'hotel Portmany i servit a la casa que tenia el pare de la núvia, Miquel Riquer Wallis, a Sant Antoni.

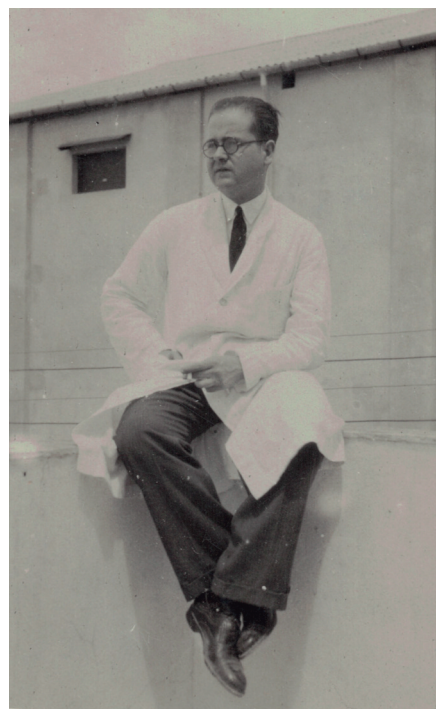
La Voz de Ibiza li dedica, a la seua crònica social, una de les seues embafadores cròniques on totes les senyores són belles, encisadores i *distinguidas*; i tenen l'afegitó «de» amb el llinatge del seu home després del seu propi. Així sabem que «*La novia entró en el templo del brazo de su padre estaba encantadora con su traje rosa pálido de "Crep marroccaine" que realzaba su natural belleza*», i que els padrins foren «*la distinguida señora D.^a Concha Boned de Riquer madre de la novia y el médico titular D. José Costa Roig padre del novio, firmando el acta como testigos el digno Administrador de Hacienda D. Mariano Riquer Wallis y el joven abogado asesor del Ayuntamiento de Santa Eulalia, D. José Costa Ramón*».

Després del menú, amb plats amb noms que segur que no devien sonar de res a cap eivissenc, es va fer «*un animado baile*», on participaren els convidats entre els quals hi havia «*D. José Riquer Boned, D. Ignacio Riquer y señora D.^a Dolores Pineda de Riquer, D. Manuel Sorà, D. Miguel Tuells y señora, D. Guillermo Tuells y señorita Angeles Juan Hernández, don Cesar Puget, D. Enrique Fornés y señora, D. Narciso Puget y señora, D. Narciso Puget Riquer, señorita Concha Puget, D. Rafael Garcia Ledesma, D. Antonio Costa, D. Manuel Verdadera, D. Francisco Ferrer y señora, D. Mariano y D. Enrique Ramón Lavilla, D. Luís Juan Riquer, D.^a Rafaela Oliver, doña Isabel Llobard, señorita Gertrudis Viñas y D. Pedro Matutes*».

Perquè després diguin que no hi havia classes socials a Eivissa! Un món de propietaris rurals, militars i funcionaris, completament diferent, quan no enfrontat, a la pagesia majoritària a l'illa. Una societat sovint provinciana i força endogàmica que pretenia imitar els usos i les formes de fer de la capital de l'Estat, però no tancada completament a noves incorporacions, com



A dalt, dues fotografies del dentista Marià Costa, al seu despatx i en plena acció a la seua clínica. A la dreta, al terrat de l'edifici on tenia la clínica. L'edifici de darrere és el cine Serra.



era el cas del pare del propi Marià Costa, procedent de Sant Mateu i fill d'agricultors, que un dia decidí ser metge i amb feina i esforç marxà a Barcelona, on es va pagar els estudis treballant en una farmàcia.

En 1927, ja com a metge i odontòleg, Marià Costa comença a compaginar la feina al consultori del seu pare al carrer d'Isabel II (l'actual carrer del Bisbe Cardona) amb

Colegio Oficial de Odontólogos, XIII Región (Baleares)

D. Mariano Costa Ramón
 36 años de edad. Ejerce en Ibiza
 calle Paseo Vara de Rey
 núm. 8 (natural de Ibiza)
 Título de Odontólogo fecha 5 de
Marzo 1935
 Otros títulos _____
 Cargos profesionales _____

Fecha de ingreso 12 de Julio de 1930
Col. n.º 32

Tiene laboratorio de Prótesis h con
1 empleados Pedro Matute
 Ejecuta la Prótesis en el laboratorio de: _____

Actuación profesional

Colegio de donde procede: _____

BASA

Fitxa de col·legiació del dentista Marià Costa.

els viatges per comprar i recollir els aparells necessaris per a obrir la que seria la primera clínica dental moderna i estable d'Eivissa.

I en agost de 1928 arriba el gran esdeveniment dental del segle XX a Eivissa! Marià Costa obre al passeig de s'Alamera la primera clínica dental estable, amb tots els avenços de l'època, a Eivissa. Amb gran ressò també, com no, a la premsa pitiusa.

Trobam la notícia, en portada, a tota plana i sota el títol «UNA CLÍNICA DENTAL MODELO» a *La Voz de Ibiza* del dia 12 d'agost de 1928, i amb la seua retòrica sempre ampul·losa; ens conta que Marià Costa ha muntat una clínica model, «como la hubiera podido montar en Madrid o Barcelona, porque no ha omitido detalle».

Segons el *Diario de Ibiza* la clínica era muntada «a todo lujo y con los aparatos más modernos [...] y no le aventaja ninguna de las mejores que hay en las capitales de provincia».

A la clínica tenia també un laboratori de pròtesi on es va formar el

ser nomenat jutge municipal en 1931. I segons ens conta el *Diario de Ibiza* del dia 12 de juny d'aquell any: «Para ocupar la vacante de Juez Municipal, ha sido nombrado el joven e ilustrado Médico-Odontólogo D. Mariano Costa Ramón. La designación del señor Costa para dicho cargo ha sido muy bien acogida. Sus excelentes cualidades son garantía de que el nuevo Juez desempeñará cumplidamente su elevada misión».

En 1935 fou nomenat com a encarregat del servei d'odontologia de la guarnició militar d'Eivissa.

Durant la Guerra no se li coneix, llevat dels donatius en diners per a accions benèfiques, com ara per a *el aguinaldo del soldado*, les famílies necessitades de Formentera, els ferits del *Deutschland*, etc., cap activitat política a en Marià Costa.

El 29 de maig de 1937, i després dels bombardejos al *Deutschland* i a la ciutat d'Eivissa, va ser uns dels metges que atengueren els ferits.

Va viure aquesta època fora Vila, en una finca de devora sa Coma

que va ser el primer protèsic d'Eivissa, Pere Matutes i Roig, que després va fundar també el seu propi laboratori.

En 1930, i per una llei que feia obligatòria la col·legiació dels odontòlegs, es va crear el Col·legi de Dentistes de les Illes Balears, que s'inaugurà el dia 17 de juliol amb els 32 professionals existents en aquell temps a les Illes, entre ells Marià Costa, a qui se li va adjudicar el número 32 perquè la col·legiació es va fer seguint l'ordre: Mallorca, Menorca i Eivissa.

Marià Costa, però, com a persona seriosa i assenyada que era, fou requerit també sovint per a feines i càrrecs no relacionats amb la seua carrera, càrrecs que no desitjava però en els quals normalment havia de col·laborar. Així va

anomenada sa Penyora, des d'on baixava a la ciutat a treballar.

En 1940 va ser nomenat odontòleg de la Casa Provincial de Beneficència, l'antic Hospital, i contribuï així a implantar un servei d'assistència medicodental per als més necessitats.

Tot i que la seua carrera odontològica va ser eminentment clínica, atenent sempre els seus pacients, el trobam encara en maig de 1956 format-se i assistint al Congrés Internacional d'Odontologia celebrat a Palma.

En 1964 va patir un infart i en 1965 va deixar de treballar i va donar tot el seu equipament, gabinet dental, materials i mobiliari del despatx i de la sala d'espera a la Casa de Beneficència. Per aquest gest la Diputació Provincial de Balears acorda, en juliol de 1965, «hacer constar el agradecimiento de la Corporación por el generoso donativo verificado por el Dr. D. Mariano Costa Ramón en favor de la Casa de Beneficencia de Ibiza, consistente en un gabinete dental, despacho y sala de espera que poseía el donante, en perfectas condiciones en su clínica particular».

Va morir, d'un altre infart, el dia 20 de setembre de 1966 als 61 anys.

1925-1975. Nous dentistes a Eivissa

El següent dentista a establir-se a Eivissa després de Marià Costa va ser un menorquí que es deia Joaquim Salord i Comella (Ciutadella 1910 – 1974), que va estar a Eivissa entre 1935 i 1939. De la seua feina com a odontòleg en sabem ben poca cosa, però sí de la seua activitat durant la Guerra, en la qual va ser falangista integrat al comitè de

Publicitat del menorquí Joaquim Salord, després de la inauguració de la seua clínica dental, el 20 d'abril de 1935.

CLINICA DENTAL
 DE
JOAQUIN SALORD

HÓRAS DE CONSULTA:
 MAÑANA DE 9 A 12
 TARDE DE 3'30 A 7

EDIFICIO
 CAN CHIQUET PEP
 PISO 1.º PUERTA 2.ª

Nueva Clínica

Ha quedado hoy abierta al público una Clínica Dental que regentará el Odontólogo D. Joaquín Salord, habiendo sido montada bajo todos los adelantos modernos.

A dalt, informació del *Diario de Ibiza* del 18 d'abril de 1935, de la inauguració de la clínica de Joaquim Salord. A la dreta, orla de la promoció d'estomatòlegs de 1958-1959, on apareix Enric Canet Traïd.



premsa i propaganda de la Falange Española Tradicionalista i de las JONS, amb un paper força actiu; també va ser regidor de l'Ajuntament d'Eivissa.

Va dimitir de l'Ajuntament en el ple del dia 20 de desembre de 1939 per retornar a Menorca on, en 1940, es va casar amb Teresa Salord.

I després vengueren Joan Riera Mayans (el dentista Pujole), establert en 1942, i Vicent Ferrer Viñas (Piset), que va obrir la seua clínica en 1947.

A la darrerria dels any quaranta l'odontologia va començar a ser considerada una especialitat mèdica més, com podien ser la ginecologia o la cardiologia, i per ser dentista s'havia de ser Metge Estomatòleg (metge especialitzat en les malalties de la boca), i ja en 1956 es va establir a Eivissa el primer metge estomatòleg, José Esteban Novella, nascut a Saragossa i que va treballar alguns anys a Eivissa fins establir-se després definitivament a València. Aquest dentista anava regularment a Formentera i treballava a casa del metge Pep, un amic seu valencià anomenat Josep Peris Mendoza.

Enric Canet Traïd, també menorquí, va inaugurar la seua clínica a Eivissa en 1959; Juan Alberto

Fernández Oliver i Avelino González es col·legiaren en 1970, i José Luis García Sánchez en 1975.

Aquests dos darrers varen ser els primers a establir-se fora Vila, i més concretament a Sant Antoni de Portmany.

A Formentera no va haver-hi cap dentista fix fins l'arribada de Carles Tur i Serra en 1983.

Els grans avenços en tècniques i materials, i una nova manera d'enfocar l'odontologia a partir dels anys 70 i 80 del segle passat, donen un tomb complet a l'exercici d'aquesta professió. Però això... un altre dia.

FONTS:

Entrevistes orals:

Clotilde Costa Ribas
Clotilde Costa Riquer
José Esteban Novella
Josep Costa Ribas
Maria del Mar Canet González
Pere Vilàs i Gil
Rafael García Vila

Pàgines digitals:

Hemeroteca Digital de l'Ajuntament d'Eivissa.
Biblioteca Virtual de Prensa Histórica.
Hemeroteca Digital de la Biblioteca Nacional de España.

Bibliografia:

BARCELÓ SERRA, P. (tesi doctoral) (1990). «Historia de la Odontoestomatología Balear 1875-1936». Madrid: Tesis doctorales de la Universidad Complutense de Madrid.
DE CASAS, S. (1925). *Anuario Dental 1925*. Madrid.
DE CASAS, S. (1926). *Anuario Dental 1926*. Madrid.
DE CASAS, S. (1930). *Anuario Dental 1929-1930*. Madrid.
GONZÁLEZ IGLESIAS, J. (1986). *Los últimos charlatanes sacamuelas en España*. Madrid: Fundación para la Salud Bucal.
FAJARNÉS TUR, E. (2009). *Les Pitiüses (Opuscles). L'assistència mèdica a Eivissa el segle XVII*. Eivissa.
SANZ SERRULLA, J. (1999). *Historia General de la Odontología Española*. Barcelona: Masson SA.
USTRELL I TORRENT, J.M. (1997). *Historia de l'Odontologia*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona.

Altres fons:

Arxiu del Col·legi Oficial de Dentistes de les Illes Balears.
De les cartes familiars de Rafael García Ledesma. Aportat per Rafael García Vila, net de García Ledesma.

MARIA MAYANS I MARÍ ■